

بررسی میزان کاهش آسیب پذیری دانش آموزان از فضای مجازی با آگاه سازی والدین

سعید جلال پور^{۱*}

۱- دانش آموخته ی کاردانی ساخت و تولید ماشین ابزار، هنرآموز آموزش و پرورش منطقه ۳ خرمشهر، خوزستان، ایران.

Email: Sjalali۹۹۹@gmail.com

چکیده

کاهش آسیب پذیری دانش آموزان از فضای مجازی با آگاه سازی والدین هدف این پژوهش بوده است. در هزاره سوم ویژگی بدیهی دنیای امروزی نفوذ اجتناب ناپذیر فناوری و اطاعات توسط تکنولوژی مورد استفاده در همه جوانب زندگی انسان می باشد. همه شاهد تولد و رشد روز افزون دنیای مجازی و شخصیت های سه بعدی هستیم که به طور روزمره در ارتباط با آن امور زندگی را می گذرانیم. یکی از عرصه های مهم و پهنای که میزبان فناوری و دانش نو می باشد، آموزش و پرورش است. این واقعیت به صورت امری مقبول و پذیرفته شده در اذهان والدین، مربیان، معلمان و مسئولین شکل گرفته که دانش آموزان ما برای رشد و ترقی می بایست با فناوری های روز دنیا همگام شده و گام های بلند و اساسی را برداشته تا بتوانند در عرصه کسب علم و پیشرفت دانش جهانی حرفی برای گفتن داشته باشند.

این اقدام پژوهی بدین منظور انجام گرفته که به همه ی مخاطبین این تغییر و تحول بزرگ در آموزش، گوشزد نماید که فقط فراهم آوردن امکانات تکنولوژیکی جدید نمی تواند مسئولیت ما را در برابر فرزندانمان اتمام بخشد، بلکه ما را در آغاز راهی پرفراز و نشیب قرار می دهد که دائم باید در حال یادگیری می باشیم تا بتوانیم پا به پای فرزندانمان در عرصه نوین دانش پیش رفته و آنان را از خطراتی که آرام و بی صدا بر سر راهشان قرار می گیرد آگاه سازیم و نحوه ی صحیح برخورد با دنیای مجازی را با همه ی رنگ های فریبنده اش به آنان آموزش دهیم. باید بفهمیم که با وجود جذابیت های فراوان محیطی مانند فضای مجازی چگونه فرزندانمان را مجاب کنیم که اصول اخلاقی را در همه ی مراحل ترقی و کسب دانش بکار بگیرند. در این اقدام پژوهی سعی بر این بود که بتوانیم با آگاه سازی والدین آسیب پذیری دانش آموزان را در فضای مجازی کاهش دهیم. بعد از جمع آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن با روش آشنا سازی والدین با مزایا و معایب استفاده از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی و سپس آموزش صحیح برخورد والدین در رابطه با طرز برخورد و نظارت بر دانش آموزان در فضای مجازی توانستیم آسیب های آن را در دانش آموزان کاهش دهیم. روش تحقیق این مقاله توصیفی تحلیلی می باشد.

واژه های کلیدی: والدین، فضای مجازی، دانش آموزان، آسیب پذیری.

۱- مقدمه

مفهوم فضا معمولاً در مقایسه با مفهوم مکان توصیف و تعریف می شود و بدون شک نخستین وجه تمایزی که در جریان مقایسه مکان و فضا برجسته است، سطح انتزاع این دو مفهوم است. کشور ما از نظر بهره مندی از فضای مجازی در بین ۶۷۱ کشور جهان رتبه ۱۷ را دارد بر اساس طبقه بندی اتحادیه جهانی جزء کشورهای متوسط به شمار می رویم. ۹۱٪ از استفاده کنندگان اینترنت را قشر جوان و نوجوان تشکیل می دهند از آنجا که این فناوری در همه عصرهای زندگی بچه های ما پا گذاشته مهم است که بدانیم چگونه این تکنولوژی می تواند رشد و تکامل نوجوانان را بهبود بخشد بالاخص در محیط گسترده و پر تلاطم مدارس که استفاده از رایانه و اینترنت امری بدیهی و رو به افزایش است.

امروزه تحقیقات نشان داده است که بیش از ۴۴ درصد جوانان و نوجوانان اوقات فراغت خود را با ورود به فضای مجازی و استفاده از اینترنت، ۹۱ درصد با بازی های رایانه ای و گوش دادن به موسیقی و کمتر از ۶۷ درصدشان با استفاده از تلویزیون و برنامه های آن اوقات فراغتشان را سپری می کنند.

ورود بی رویه و گذاران اوقات فراغت دانش آموزان در فضای مجازی و شبکه های اجتماعی به این دلیل است که استفاده صحیح از شبکه های اجتماعی و ورود به فضای مجازی در جامعه ما به درستی تبیین و فرهنگ سازی نشده است و اغلب خانواده ها هم به دلیل ساختار سنتی چندان با این گونه فضا ها آشنایی ندارند، و این یک چالش جدی تربیتی است. هر چند که فرصتی جهت آموزش و تحقیق نیز است، اما امروز اکثر جوانان و نوجوانان به دلیل عدم آشنایی به استفاده صحیح از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی استفاده مفیدی از این فضا ها ندارند.

دانش آموزان اطلاعی از سایت های مفید و یا سایت هایی را که نباید بدان ورود یابند، کسب نکرده اند و چه بسا این عدم اطلاعات درست استفاده از فضای مجازی باعث شده است که فرزندان جامعه از مولفه های دینی، تربیتی و فرهنگی دور شوند و هویتشان دچار تردید و آسیب شود. لذا توجه جدی مسوولان امر در خصوص ایجاد فرهنگ سازی صحیح ورود به فضای مجازی برای آحاد جامعه در شرایط ایمن لازم است تا از دغدغه والدین در این خصوص کاسته شود. در این زمینه با عنایت به اینکه داشتن روابط اجتماعی به صورت حضوری تاثیر شگرفی را در رشد و شخصیت سالم و متعالی انسان ها دارد، یکی از فاکتورهای سلامت روان انسان ها و جامعه، وجود روابط موثر اجتماعی با دیگران است و استفاده افراطی ارتباط مجازی سلامت روان انسان ها را تهدید می کند.

۲- پیشینه پژوهش

از آنجا که نوجوانان و جوانان بخش مهمی از سرمایه انسانی جامعه را تشکیل می دهند تغییرات اجتماعی-فرهنگی این نسل باعث دگرگونیهای عظیمی در سطوح دیگر جامعه می شود اینترنت به عنوان یکی از کارآمدترین رسانه های جهانی امروزه پا به فضای خانواده ها گذاشته است و به روی جوانان و نوجوانان تأثیرات مثبت و منفی را می گذارد و مدرسه نیز یکی از شاه راههایی است که می توان این تغییرات را بطور ملموس دید و نسبت به آنها حساس شد نوجوانان به شدت شیفته ابراز لیاقت و اظهار وجود و شایستگی هستند به همین دلیل رو به راههای مختلفی می آورند که اطلاعات و دانستنی های خود را افزایش دهند تا حرفی برای گفتن داشته باشند از طرفی دنیای امروزه می طلبد که انسان دائم به روز باشد محدودیت زمان و مکان برداشته شده و این خود باعث تضعیف کنترل والدین، اولیاء و مربیان بچه ها شده است. همچنین مطالعات انجام شده نشان می دهد اغلب والدین زمانی از نحوه ی استفاده فرزندشان از اینترنت آگاه می شوند که او حداقل یکماه است که از سایت های غیر اخلاقی و شبکه های اجتماعی دیدن کرده و با افراد جدیدی آشنا شده و این امر خود باعث تغییر و تحول رفتاری کودکان و نوجوانان می شود.

لازم به ذکر است که آموزش مجازی هم در حوزه آموزش و پرورش و هم در حوزه خانواده ها تجربه جدیدی است. در سالهای گذشته فرزندان بین چهار تا هشت ساعت در محیط مدرسه بودند و اوقات زیادی در منزل نبودند. اما اکنون با همه

گیری ویروس کونا به صورت تمام وقت در منزل و در کنار خانواده هستند و شکل درس خواندن آنلاین و با استفاده از تبلت، لب تاپ و تلفن همراه است. علاوه بر کلاس آنلاین دانش آموزان ارتباط های دیگری در کلاسهای گروهی و دوستان خود در فضای مجازی دارند که ترکیب آموزش مجازی و ارتباط با دوستان باعث میشود که آنها مدت طولانی از فضای مجازی استفاده کنند.

در بین این فعالیتهای در فضای مجازی ممکن است برخی دانش آموزان محتوای نامطلوب در گروههای دوستانه برای همدیگر ارسال کنند. که به لحاظ رفتاری می تواند خطر ساز و باعث آسیبهای رفتاری و اخلاقی باشد. لذا فرهنگ سازی و افزایش سواد رسانه ای برای خانواده ها ضرورتی دو چندان می یابد. همچنین پدر و مادرها با بکار گیری مهارتهای گفت و شنود با فرزندان و بازی متناسب با سن آنها می توانند میزان حضور فرزندان در فضای مجازی را مدیریت کنند. در ایام کرونا والدین با ایجاد زنگ های استراحت کودکان می توانند اوقات کودکان را مدیریت کنند و بعد از ساعت های آموزش با استفاده از فعالیتهای و تکنیک های جایگزین، فرزندان خود را از فضای مجازی فاصله دهند. و از شکل گیری رفتار اعتیادی نوجوان به اینترنت جلوگیری کنند. و با داشتن نظارت بر رفتار نوجوانان از انحراف اخلاقی و رفتاری در فضای مجازی جلوگیری کنند. والدین امروز علاوه بر مهارتهای سنتی "فرزند پروری" به مهارت جدید هزاره سوم یعنی "مهارت های فرزند پروری در عصر دیجیتال" مجهز شوند.

آسیب های حضور در فضای مجازی

از آسیب های حضور دانش آموزان در فضای مجازی میتوان به مواردی همچون "قطع رابطه حضوری دانش آموز با معلم و همکلاسی ها، تمرکز بر فراگیری آموزش در خانه و انس بیشتر با فضای مجازی و شبکه های مختلف اجتماعی" اشاره کرد. کارشناسان معتقدند که مسولیت خانواده و مدرسه در این ایام کرونا که بهداشت روان دانش آموزان را تحت تاثیر قرار داده است بسیار سخت تر از شرایط عادی است و نیازمند مدیریت، کنترل و نظارت های بیشتری است. والدین در ایام کرونا ضمن اینکه پیامدها و نتایج جستجوی نادرست و استفاده غلط از فضای مجازی را به فرزندانشان گوشزد میکنند باید دلبستگی ایمن بین خود و فرزندانشان ایجاد کنند و پایگاه امنی باشند تا اگر بچه ها در استفاده از فضای مجازی دچار مساله یا آسیبی شدند، بدون واکنش و ترس از سرزنش و قضاوت، به راحتی مشکلات خود را مطرح کنند. به اعتقاد کارشناسان خانواده ها برای جلوگیری از سوئاستفاده های احتمالی از کودکان و نوجوانان در فضای مجازی، باید افرادی آگاهو به دنبال یادگیری و به روز کردن اطلاعات خود مربوط به فضای مجازی باشند. والدین حتی از اطلاعات جدیدی که نوجوانان ب کار می برند باید مطلع شده و به دنبال آموزش روشهای جدید استفاده فضای مجازی باشند. والدین با فرهنگ سازی و افزایش سواد رسانه ای می توانند حضور دانش آموزان را در فضای مجازی با هدف پیشگیری از آسیب های اجتماعی مدیریت کنند. والدین در کنار آموزش های مدرسه باید به فرزندانشان یاد دهند که هدفمند و در زمان تعیین شده از اینترنت و فضای مجازی استفاده کنند در این فضا سرگردان نباشند. حاکم آسیب های اجتماعی فقط بر عهده آموزش و پرورش نیست و همه ارگان ها و نهادها و به خصوص خانواده و والدین در تربیت درست و جلوگیری از دچار شدن دانش آموزان به آسیب های اجتماعی مسولیت دارند. والدین باید این توصیه پلیس فتا را به کودکان خود گوشزد کنند که هرگز نباید دانش آموزان فایلی را بدون هماهنگی با والدین خود بر روی رایانه دانلود کنند و همواره مراقب باشند هیچ گونه اطلاعاتی را در مورد خود یا افراد خانواده خود بر روی اینترنت منتشر نکنند.

مضرات استفاده از فضای مجازی توسط دانش آموزان بدون مدیریت و نظارت والدین

- بی حوصلگی و اضطراب
- رنگ پریدگی
- آسیب دیدن حافظه

- مشکلات روحی و روانی و افسردگی
- صرف هزینه های زیاد و بیهوده
- مشکلات جسمی و حرکتی و روحی و روانی
- ضعف بینایی
- ضعیف شدن ارتباط در فضای واقعی
- فاصله گرفتن از هویت واقعی
- ناهنجاریها و آسیب های فضای مجازی
- دچار کمبود عاطفه
- پناه بردن فرزندان به فضای مجازی

اعتیاد به فضای مجازی

اعتیاد به اینترنت شایع ترین اعتیاد بدون مواد مخدر در دنیای مدرن است که فعال ترین گروه در این بخش نوجوان و جوان هستند و در ایام شیوع کرونا به دلیل آموزش غیر حضوری و مجازی درصد استفاده کودکان و نوجوانان از فضای مجازی افزایش داشته است. اعتیاد به اینترنت نوعی وابستگی رفتاری است که شخص برای مقابله با مشکلات از آن استفاده می کند و نوجوانان هم از این قاعده مستثنی نیستند روانشناسان تاکید دارند که اعتیاد به اینترنت اغلب در سنین نوجوانی رخ می دهد. مطابق آمار این اعتیاد در ایام اپیدمی کرونا افزایش پیدا کرده است. زیرا نوجوانان دارای وقت آزاد بیشتری هستند و استفاده آنها از اینترنت با وجود کلاسهای مجازی نسبت به سالهای قبل بیشتر شده است. از سوی دیگر خانواده ها هم به دلیل آموزش مجازی فرزندان واکنش کمتری به این موضوع دارند و این در حالی است که در اعتیاد به فضای مجازی، افراد انتخابگر نیستند و به طور افراطی درگیر این فضا می شوند، به گونه ای که هنگام دوری از این فضا دچار دل مشغولی می شوند. در همین راستا ناستی زایی (۱۳۸۸)، در بررسی ارتباط سلامت عمومی با اعتیاد به اینترنت و آسیبهای استفاده نادرست از آن دریافت که سلامت عمومی کاربران معتاد به اینترنت نسبت به کاربران عادی در معرض خطر بیشتری است. همچنین درگاهی و رضوی (۱۳۸۸)، در بررسی اعتیاد به اینترنت دریافتند که ۳۰ درصد کاربران به اینترنت اعتیاد داشتند و همه آنها درجه های مختلفی از رفتارهای روانی - اجتماعی مانند احساس از خود بیگانگی، ضعف و ناتوانی در انجام امور، رفتار نابهنجار اجتماعی، اجتماع گریزی، درون گرایی و رفتار احساسی را از خود نشان دادند. کی ریتا و همکاران (۲۰۰۷) نیز در " آسیب شناسی استفاده از اینترنت " در یافتند که دانش آموزان مقدار زیادی از زمان را صرف استفاده از کامپیوتر می کنند که این باعث رشد نکردن مهارتهای اجتماعی، رفتار اعتیادگونه و شکست در مدرسه می شود.

افسردگی و نزوای اجتماعی

مطالعات نشان می دهد استفاده از اینترنت به علت اینکه فعالیتی زمان گیر است می تواند بر روابط اجتماعی و خانوادگی و مدت تعامل فرد با خانواده تاثیر و حتی آنرا کاهش دهد. به گزارش روزنامه نیو یورک تایمز، نتایج پژوهشی که به منظور شناخت تاثیر اجتماعی و روانشناختی اینترنت بر روی ۱۶۹ نفر در ۷۳ خانوار در یک سال انجام گرفته و اینترنت در این نمونه افراد عمدتاً برای ایجاد ارتباط مورد استفاده قرار می گرفت نشان می دهد: ارتباط با اینترنت با کاهش ارتباطات مشارکت کنندگان در پژوهش با اعضای خانواده در محیط خانه، کاهش اندازه حلقه اجتماعی آنها و افزایش احساس افسردگی و تنهایی همراه بوده است. برخی جامعه شناسان بیم آن دارند که گسترش فن آوری اینترنت به انزوا و انفراد اجتماعی روز افزون منجر میشود. بنا به استدلال آنها، یکی از آثار و عواقب دسترسی فزاینده به اینترنت در خانوارها این است که، مردم اوقات فراغت خود را کمتر با خانواده و دوستان می گذرانند. فرزنن عقیده دارد: اینترنت به دو دلیل میتواند افراد را از تماس های اجتماعی

محروم سازد: نخست آنکه این پتانسیل در اینترنت وجود دارد که به واسطه تعاملات مجازی، جایگزین تماس های اجتماعی حقیقی شود که معمولا در معاملات اقتصادی به چشم می خورد و دوم اینکه وقت گیر است. از طرفی بعضی چون هربرت دریفوس عقیده دارد: استفاده از شبکه درگیری فرد در دنیای فیزیکی و اجتماعی را کاهش می دهد. این امر به نوبه خود درک فرد از واقعیت و از معنای زندگی خویش را کاهش می دهد. در همین راستا پژوهشی توسط ربیعی و محمد زاده (۱۳۹۱) با عنوان آسیب های فضای مجازی، بررسی تاثیرات اینترنت بر انزوای اجتماعی دانشجویان انجام شد. نتایج تحقیق حاکی از آن است که استفاده اجتماعی از اینترنت با بنای ۲۴ درصد تاثیر مستقیم بر انزوای اجتماعی دارد. همچنین تحقیق دیگری که توسط ایلناز سجادیان با عنوان ارتباط بین افسردگی و انزوای اجتماعی کاربران اینترنت نوجوان و جوان بامدت زمانه روزانه معمول کاربری اینترنت صورت گرفته رابطه مثبت بین افسردگی و انزوای اجتماعی با مدت زمان استفاده از اینترنت در کاربران نوجوان و جوان را نشان می دهد.

تحقیق مه سیما پور شهریاری نیز با عنوان "مقایسه افسردگی، انزوای اجتماعی و ارتباطات خانوادگی دانش آموزان دختر کاربر و غیر کاربر دبیرستانها تهران نشان داد بین دو گروه در هر سه متغیر تفاوت معنادار وجود داشت.

گذراندن اوقات فراغت در فضای مجازی چالش تربیتی

کارشناسان معتقدند گذراندن اوقات فراغت در فضای مجازی یک چالش جدی تربیتی است. ورود بی رویه و گذراندن اوقات فراغت دانش آموزان در فضای مجازی و اینترنت به دلیل اینکه این سبک مصرف رسانه ای مناسب نیست و استفاده صحیح از شبکه های و ورود به فضای مجازی در جامعه به درستی تبیین و فرهنگ سازی نشده است؛ یک چالش جدی به حساب می آید. چرا که اغلب خانواده ها به دلیل ساختار سنتی چندان با اینگونه فضاها آشنایی ندارند، و از سوی دیگر در زندگی امروزی گریز و چاره ای جز استفاده از فضای مجازی نیست. فقدان فرهنگ استفاده مناسب از فضای مجازی میتواند آسیب های بسیاری به پرورش مناسب کودکان و نوجوانان وارد سازد. متأسفانه در سالهای اخیر به خصوص از زمان شیوع ویروس کرونا، دانش آموزان از فضای مجازی استفاده بی رویه می کنند و همین منجر به مشکلات زیادی شده است. کاروانی، آتش افروز (۱۳۹۴) تحقیقی با عنوان بررسی و شناخت رابطه شبکه های اجتماعی و نحوه اوقات فراغت دانشجویان دانشگاه کرمانشاه انجام دادند. یافته های تحقیق نشان می دهد که متغیرهای عضویت در شبکه های اجتماعی مجازی، تعداد دوستان در شبکه های مجازی و نوع استفاده از شبکه های اجتماعی (چت، لایک، کامنت، و تفریح و سرگرمی) با نحوه گذراندن اوقات فراغت رابطه معناداری دارد. در مجموع با توجه به نتایج تحقیق می توان گفت که شبکه های اجتماعی مجازی نقش برجسته ای بر گذراندن اوقات فراغت جوانان و نوجوانان دارند. برای کاهش آسیب های مجازی باید چاره ای برای اوقات فراغت دانش آموزان اندیشیده شود و فرهنگ سازی مناسب و فراگیر و آموزش سواد رسانه ای بیش از گذشته مورد توجه خانواده ها، آموزش و پرورش و رسانه ها قرار گیرد.

در وضعیت موجود همه مشکلات نام برده شده در بین دانش آموزان مدرسه فدک به چشم نمی خورد اما مشکلات والدین، ضعف درسی، انزوا و گوشه گیری، مشکلات اندک اخلاقی، دوست یابی در شبکه های اجتماعی و تغییرات ناپایدار در رفتار برخی از دانش آموزان و تنش های پی در پی در مقابله با والدین نشان دهنده وضع نامطلوبی بود که می توان گفت در اثر عدم آگاهی والدین از فضای مجازی، ناتوانی در مدیریت استفاده صحیح فرزندان از فضای مجازی، برخورد غیر اصولی والدین و همینطور برداشت نادرست و پر از هیجان دانش آموزان نسبت به فضای مجازی، به وجود آمده است.

۳- اهداف تحقیق

هدف کلی:

کاهش آسیب های اجتماعی دانش آموزان در فضای مجازی از طریق آگاه سازی والدین

اهداف جزئی:

هدایت کردن دانش آموزان به استفاده صحیح از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی
 افزایش سطح آگاهی والدین در مورد مزایا و معایب استفاده از فضای مجازی
 آموزش خویشتن داری و تقویت فطرت نیکوی درونی دانش آموزان در مواجهه با جاذبه های منفی
 تغییر نگرش منفی و سطحی والدین نسبت به فناوری های جدید
 اتخاذ برنامه های مدون و قابل قبول برای فرزندان در مورد استفاده از رایانه و اینترنت
 آشنایی و آموزش والدین در مورد رایانه بصورت سطحی و مورد نیاز

۴- بیان مسئله

فضای مجازی، فضایی تئوری است که ارتباطات کامپیوتری در آن رخ می دهد. فضای مجازی گسترده، جهانی است که شبکه های گوناگون رایانه ای در اندازه های متعدد و حتی رایانه های شخصی رابا استفاده از سخت افزارها و نرم افزارهای گوناگون و با قراردادهای ارتباطی به یکدیگر وصل می کند.

فضای مجازی فقط مجموعه ای از سخت افزار نیست، بلکه مجموعه ای از تعاریف نمادین است که شبکه ای از باورها را در چارچوب داد و ستد بیت رد و بدل میکند. فضای مجازی به فضای تعاملی اینترنت اطلاق می شود که در آن افراد در درون آن با هویت هایی پنهان به مثابه پیام هایی بر صفحات رایانه حضور می یابند. نکته ای که در اینجا لازم به ذکر است این است که، فضای مجازی بر خلاف ظاهر نام گذاری آن حقیقتاً مجازی نیست، بلکه با توجه به آثار آن یک دنیای حقیقی است. گسترش فناوری های اینترنتی و در دسترس بودن آن، فضای مجازی را شبیه ساز دنیای واقعی کرده است. پیشگیری از آسیب و تهدیدات فضای مجازی بی تردید از بزرگترین چالش های پیش روی والدین در فضای مجازی است. اینترنت در جهان کنونی به دلیل در دسترس بودن، یکی از پرکاربردترین ابزارها به شمار می آید. ابزاری که با توجه به قابلیت های بسیار، می تواند فرصتی ایده آل برای آموزش نوجوانان باشد؛ البته به همان میزان هم یک تهدید. نوجوان در فضای مجازی بدون توجه به هویت خود سعی در ارایه افکار، علایق و اندیشه های فردی خود را دارد که این موضوع می تواند بسیار خطرناک باشد زیرا نوجوانی، سنی است که فرد با بلوغ جسمانی برخی از توانمندی ها یک بزرگسال را دارا می شود اما تجربه کافی را ندارد. اگر نوجوان بدون هدف و صرفاً برای وقت گذرانی در فضای مجازی وارد شود برای او هیچ دستاورد بیرونی ندارد و مانند خواب یا سفر خیالی است که انسان را در توهمات خود فرو می برد. زمانی که فرد به دنیای واقعی برمی گردد، متوجه فاصله بسیار خود با دنیای واقعی می شود. اگر دانش آموزی استفاده دقیق، درست، با برنامه و هدفمند از فضای مجازی را یاد بگیرد کمتر درگیر این آفت ها و آسیب های ناشی از آن می شود.

با شروع و ادامه آموزش های مجازی در بستر شاد از ابتدای سال آموزشی و شروع تدریس توسط همکاران تغییرات چشمگیری در نحوه تدریس دیده می شد. تکالیفی را که به دانش آموزان داده می شد حالت پژوهشی و تحقیقی به خود گرفته بود و دانش آموزان دسترسی مستقیم و آزادانه به اینترنت و فضای مجازی داشتند. از آنجایی که در فضای آموزش مجازی ما دسترسی مستقیم و حضوری به دانش آموزان نداشتیم با پیگیری میزان حضور و غیاب دانش آموزان و میزان و مدت فعالیت آنها در کلاسهای شاد و همینطور مباحث مطرح شده توسط همکاران در جلسات شورای دبیران در مورد تحولات رخ داده در کتابها و نوع تدریس بودیم به خوبی تغییرات، چالش ها و نگرانی بچه ها را در انجام کارها و تکالیف محوله می دیدیم آنها برای گردآوری مطالب جدید و رقابت با دوستانشان بهترین راه را همین اینترنت و دریای بیکران اطلاعات تشخیص داده بودند. پس از گذشت مدتی سؤالاتی را در مورد استفاده از فضای مجازی و تأثیر آن در درسهایشان از دانش آموزان پرسیدیم:

۱- نظرتان در مورد تدریس به روش الکترونیکی توسط دبیران چیست؟

۲- سؤالاتی که خارج از محدوده ی کتاب می خواهید جواب دهید چگونه آماده پاسخگویی می کنید؟

۳- چند نفر از شما مستقیماً به رایانه و اینترنت دسترسی دارید؟

۴- به جز موارد علمی چه مطالب دیگری دوست دارید در اینترنت جستجو کنید؟

۵- آیا در شبکه های اجتماعی نیز عضو هستید؟

از پاسخی که بچه ها به این سؤالات دادند فهمیدیم که عده زیادی از آنها در معرض خطر گشت های جذاب اما خطرناک در فضای مجازی و اینترنت هستند بچه ها به دنبال دستیابی به جواب سؤالات درسی و انجام یک تحقیق ساده پا به عرصه ای جدید از کاملترین منبع دانستنی ها می گذراند جایی که نه والدین و نه معلمان نمی توانند همیشه حاضر و ناظر به آن باشند و خطرات جدی و بسیاری در کمین دانش آموزان است که با ذهنی جويا مستعد هر نوع آموزشی هستند این زنگ خطر باعث شد که راههای صحیح استفاده از اینترنت و فضای مجازی و خطرات جنسی آنرا مورد پژوهش قرار دهیم. و با آگاه سازی والدین آسیب پذیری دانش آموزان در فضای بیکران و بدون مرز مجازی کاهش دهیم.

۵- اهمیت موضوع و ضرورت پژوهش

با توجه به اهمیت فضای مجازی در توسعه جوامع در جامعه ما نیز در سال های اخیر به فناوری اطلاعات ارتباطات توجه زیادی شده است ولی در این رابطه آسیب های جدی وجود دارد که ضروری است به ریشه یابی آن پرداخت. «کشور ما از نظر بهره مندی از اینترنت در بین ۱۸۷ کشور جهان رتبه ۸۷ دارد که ۳۵ درصد استفاده کنندگان اینترنت را قشر جوان تشکیل می دهند و میانگین مصرف شده برای اینترنت ۵۲ دقیقه در هفته می باشد. شبکه های دوست یابی در کشور ما در میان جوانان رتبه سوم در این شبکه ها کسب کرده اند. فرهنگ رسانه ای اینترنت، فضای ذهنی جوانان را اشتغال کرده و از آن مهمتر، نمایانگر نقش خانواده در کنار این ابررسانه است که والدین روی فرزندان خود تا چه حد کنترل تربیتی و نظارت اخلاقی دارند.

والدین نقش اساسی و اصلی در حفظ امنیت کودکان در برابر آسیبها و تهدیدات فضای مجازی برعهده دارند به ویژه اینکه در روزهای کرونایی فرزندان آنها از طریق فضای مجازی تحصیل می کنند، براین اساس آنها باید سطح دانش و آگاهی خود را بالا ببرند و با آگاهی بخشی به کودکان و همراهی آنها در این محیط، از آسیبهای این حوزه پیشگیری کنند. با توجه به اینکه در حال حاضر بخش عمده ای از آموزش دانش آموزان از طریق فضای مجازی و برنامه شاد صورت می گیرد، از این رو همراهی و توجه والدین به فعالیت فرزندان در این فضا لازم و ضروری تر است. از آنجا که رده بندی سنی برای دریافت محتوای فضای مجازی در ایران رعایت نمی شود، دریافت محتواهای نامناسب یکی از مهم ترین تهدیدات این فضای برای کودک و نوجوانان محسوب می شود. عدم نظارت والدین بر فعالیت آنلاین فرزندان می تواند تبعات جبران ناپذیری برای فرزندان و خانواده در پی داشته باشد. با توجه به تغییر سریع فناوری و اضافه شدن امکانات و خدمات جدید در بستر فضای مجازی، والدین باید خود را با این فضا بیش از پیش مانوس کنند و آموزش های لازم را در این حوزه ببینند، در این مسیر والدین می توانند از افراد آشنا به این فضا، آموزش های اینترنتی و کتاب یا فرزندان بزرگتر خود یاری بگیرند.

آمارها نشان می دهد حدود ۱۹ میلیون کاربر اینترنت در کشور زیر ۱۸ سال سن دارند، با رشد فناوری اطلاعات و گوشی های هوشمند، جرایم سایبری افزایش یافته است. رشد جرایم اینترنتی نشان از افزایش تهدیدات سایبری برای کاربران فضای مجازی اعم از کودکان و نوجوانان دارد که لازمه کاهش این آمار و پیشگیری از وقوع جرایم سایبری، افزایش آگاهی عمومی و اطلاع از آسیب ها و تهدیدات فضای سایبر خصوصا از سوی والدین است.

با گسترش نفوذ اینترنت دسترسی افراد به خدمات مختلف ارائه شده در فضای مجازی افزایش یافته است. کودکان نیز از این امر مستثنی نبوده و نسل به نسل شاهد بلوغ توانایی هایی آنها در استفاده از فناوری های مختلف و استفاده از اینترنت هستیم. با این پیشرفت ها، تهدیدهای مختلف و متنوع موجود در فضاهای مجازی مختلف در شبکه های اجتماعی که مشخصه اصلی آنها تعامل و ارتباط با سایر کاربران است، نگرانی ها در مورد امنیت کودکان و نوجوانان را بسیار افزایش داده است. یکی از دلایل اهمیت این موضوع، آسیب پذیری بیشتر کودکان در فهم حریم خصوصی و آگاهی از مسائل پیرامون آن است؛ برای

مثال در ساده‌ترین شکل این آسیب‌پذیری، ممکن است سیاست‌های حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی به زبانی غیراز زبان مادری به کودکان و نوجوانان نمایش داده شوند که مسلماً توسط کودکان به خوبی درک نمی‌شوند.

۶- توصیف وضعیت موجود

آنچه باعث شد ما موضوع آگاه‌سازی والدین و تاثیر آن در کاهش آسیب‌پذیری دانش‌آموزان در فضای مجازی را انتخاب کنیم این بود که باگذشت چند هفته اول سال تحصیلی و رونق گرفتن سیر صعودی تدریس و امور آموزشی در بستر شاد مراجعاتی توسط والدین داشتیم و اعتراض آنان را در این مورد شنیدیم که فرزند آنها علاقه و انگیزه‌ای برای درس خواندن ندارد و بیشتر وقت خود را در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی می‌گذراند. موارد دیگری به چشم می‌خورد که از تغییرات رفتاری در نوع حرف زدن و حتی پوشش دانش‌آموزان خبر می‌داد و یا حتی در بعضی موارد ما شاهد بی‌میلی بچه‌ها نسبت به شنیدن و درک مطالب مذهبی بودیم. در اولین جلسه‌ی انجمن اولیاء که تشکیل شد همه‌ی این موارد توسط والدین بازگو شده و به شکل جدید در برابر من به عنوان مشاور و خانم غیاث‌آبادی معاون فن‌آوری مجسم شد. شواهد حاکی از آن بود که برخی از والدین از میزان استفاده فرزندانشان از اینترنت و فضای مجازی و تأثیرات آن حسابی کلافه و شاکی بودند. من و همکارم بدون هیچ‌پیش‌داوری در مورد دلیل تغییر رفتار بچه‌ها اولین و بارزترین موضوع مرتبط با این بحث را فضای مجازی و چگونگی استفاده از آن را شالوده‌ی اصلی مشکل بوجود آمده دانستیم. بنابراین ما به عنوان اقدام پژوهی باید اطلاعاتی را برای بررسی وضعیت موجود جمع‌آوری کردیم.

۷- گردآوری اطلاعات: (شواهد نوع اول)

۱- مشاهده:

ابتدا به مشاهده رفتار دانش‌آموزان پرداختیم و رفتارها و گفتارهای زیرتوجه ما را به خود جلب کرد:

الف- دانش‌آموزان با همدیگر از گروه‌هایی که در آنها عضو بودند نظیر: تلگرام، وات‌ساپ، اینستاگرام که در آنها فعالیت داشتند صحبت می‌کردند.

ب- بیشتر صحبت آنها در مورد افرادی بود که در فضای مجازی با آنها چت می‌کردند.

ج- گاه در صحبت آنها از سایت‌هایی که رفته بودند و نامناسب بود حرف می‌زدند.

د- عده‌ای هم وقت خود را به تماشای فیلم و سریال می‌گذراندند.

۲- میزان نیاز دانش‌آموزان به فضای مجازی برای دروس

سپس به بررسی میزان نیاز دانش‌آموزان به فضای مجازی پرداختیم. برای این کار از همکاران گرامی نظر سنجی به عمل

آوردیم. در زیرجدول میزان نیاز دانش‌آموزان به استفاده از اینترنت و فضای مجازی آورده شده است.

نام درس	قران و پیام‌های اسمانی	عربی	زبان خارجه	ریاضی	علوم	کارو فن آوری	مطالعات اجتماعی	هنر	ورزش	ادبیات
میزان استفاده از اینترنت	.۴۰	.۱۰	.۳۰	.۲۰	.۸۰	.۶۰	.۴۰	.۵	.۵	.۳۵

۳- بررسی میزان آگاهی والدین از فضای مجازی و اینترنت:

در بررسی بعدی پرسشنامه‌ای آماده و در اختیار والدین دانش‌آموزان برای سنجش میزان آگاهی آنها از فضای مجازی قرار دادیم.

سوالات پرسشنامه از والدین:

سوال	پاسخ
۱- آیا فرزند شما به اینترنت در منزل دسترسی دارد؟	الف- بله ب- خیر
۲- آیا شما از فواید استفاده از اینترنت و فضای مجازی آگاه هستید؟	الف- بله ب- خیر
۳- آیا شما مضرات استفاده از فضای مجازی آگاه هستید؟	الف- بله ب- خیر
۴- آیا فرزند شما به گوشی همراه هوشمند دسترسی دارد؟	الف- بله ب- خیر
۵- فرزند شما چند ساعت وقت خود را در فضای مجازی می گذراند؟	الف- کم ب- زیاد ج- خیلی زیاد
۶- آیا شما نظارتی بر استفاده از فضای مجازی در فرزندتان دارید؟	الف- بله ب- خیر
۷- آیا فرزندتان فعالیت های خود در فضای مجازی را به صورت مخفیانه انجام می دهد؟	الف- بله ب- خیر

بعد از پر کردن این پرسشنامه توسط والدین و تجزیه و تحلیل آنها، پی بردیم که بیشتر والدین اطلاعات زیادی از فضای مجازی، معایب و مزایای آن ندارند. و همچنین نظارت زیادی بر فرزندان خود در استفاده از فضای مجازی ندارند و فرزندان آنها بیشتر مشغول استفاده از گوشی همراه و فضای مجازی هستند.

۴- میزان دسترسی به رایانه و تلفن همراه و اینترنت خانگی

در بررسی که به میزان دسترسی دانش آموزان به موبایل، اینترنت و رایانه انجام دادیم به نتایج زیر دست یافتیم:

افرادی که به رایانه دسترسی ندارند	افرادی که فقط به رایانه دسترسی دارند	افرادی که دائم به اینترنت دسترسی دارند	افرادی که به گوشی همراه هوشمند دسترسی دارند
۱۱ درصد	۷ درصد	۹ درصد	۸۲ درصد

نتایج نشان داد که بیشتر دانش آموزان کلاس به اینترنت و گوشی تلفن همراه دسترسی دارند.

۵- سنجش استفاده از اینترنت و فضای مجازی در دانش آموزان

برای گردآوری داده های بیشتر در زمینه ی شاخص های کیفی وضع موجود پرسش نامه ای تدوین کردیم و در اختیار

دانش آموزان قرار دادیم.

پرسش ها	پاسخ دانش آموزان
۱- به نظر شما کتاب بهترین منبع بدست آوردن مطالب جدید است؟	بله خیر
۲- آیا نداشتن رایانه و گوشی همراه به پیشرفت تحصیلی شما آسیب میرساند؟	بله خیر
۳- آیا کسانی که به اینترنت دسترسی دارند موفق تر از دیگران هستند؟	بله خیر
۵- آیا شما از ورود به اینترنت و فضای مجازی لذت میبرید؟	بله خیر
۶- به نظر شما اینترنت بهترین منبع برای پاسخگویی به سوالات علمی شماست؟	بله خیر
۷- آیا تمایل دارید هنگام کار با رایانه و تلفن همراه والدین در کنار شما باشند؟	بله خیر
۸- آیا برای تفریح و سرگرمی وارد سایت های مهیج اینترنت میشوید؟	بله خیر
۹- آیا عضو شبکه های اجتماعی هستید؟	بله خیر
۱۰- آیا بیشتر وقت خود را در شبکه های اجتماعی می گذرانید؟	بله خیر
۱۱- از کدامیک از شبکه های اجتماعی بیشتر استفاده میکنید:	واتساپ اینستاگرام روبیکا اسنپ چت
۱۲- از اینکه معلمان به شما فعالیتهای خارج از کلاس میدهند راضی هستید؟	بله خیر

طبق نظرسنجی بر اساس پرسش نامه ی فوق که در دانش آموزان کلاسman قرار دادیم به نتایج زیر دست یافتیم:

۷۱درصد کتاب را منبع مناسب می دانستند - ۳۷ درصد موافق کمک اینترنت و رایانه و تلفن همراه در پیشرفت تحصیلی بودند - ۲۸ درصد موافق بودند دسترسی به اینترنت در موفقیت فرد موثر است - ۷۸ درصد از ورود به فضای مجازی و اینترنت لذت میبرند - ۶۵ درصد موافق بودند که بهترین منبع برای پاسخگویی سؤالات درسی و علمی اینترنت است - ۳۲ درصد مایل بودند هنگام کار با رایانه و استفاده از اینترنت تنها باشند - ۲۴درصد پس از ورود به اینترنت به دنبال بازیها، سرگرمی وسایتهای متفرقه می رفتند - ۷۰درصد دانش آموزان در شبکه های اجتماعی عضو بودند و ۳۳درصد بیشتر وقت خود را در آن می گذراندند . و ۷۲ درصد از شبکه اجتماعی وات ساپ، ۲۹درصد از اینستاگرام ، ۲۸درصد روییکا و ۳۵ درصد از اسنپ چت استفاده میکردند - ۸۲ درصد هم موافق بودند که دبیران فعالیت خارج از کلاس رایانه ای و اینترنتی به آنها محول نمایند.

۸- تجزیه و تحلیل اطلاعات

بعد از گردآوری شواهد به تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده پرداختیم.

بر اساس اطلاعات بدست آمده می توان اینگونه تفسیر نمود که استارت اولیه و جرعه ای که در ذهن دانش آموز زده می شود که به سمت اینترنت برای جمع آوری اطلاعات روانه شود در کلاس درس زده می شود. نکته ی مهم بعدی تجربه نداشتن دانش آموز در مورد فضای مجازی و عدم آگاهی در مورد چگونگی استفاده از دریای بیکران دا نستنی های اینترنت است آنان بدون هیچ پیش زمینه ای اینترنت را به خاطر سهولت دسترسی و تنوع مطالب برای انجام تکالیف محوله ی درسی بر می گزینند و بی خبر از اینکه بر سر راهشان چه خطراتی نهفته است. پس از گروه اول که معلمان و مربیان هستند فیلتر دومی که دانش آموزان از دید آنان عبور می کنند والدین هستند که مهمترین عامل دخیل در میزان کنترل آنان سطح سواد و آگاهی شان نسبت به علم و تکنولوژی جدید می باشد که در صورت کافی نبودن آگاهی و سواد ناخواسته فرزندشان را به سمت کسب تجربه های پر خطر و خارج از کنترل خود می فرستند. بر اساس پرسشنامه ای که در اختیار والدین قرار داده شد متوجه می شویم که بیشتر والدین نظارتی بر استفاده از فضای مجازی و شبکه های اجتماعی در فرزندان خود ندارند.

موضوع قابل توجه دیگر نوع دسترسی بچه ها به رایانه و شبکه های اینترنتی و گوشی هوشمند می باشد. طبق پرسشنامه ای که در اختیار دانش آموزان قرار داده شد به خوبی متوجه می شویم که بیشتر آنها به راحتی به اینترنت و گوشی همراه دسترسی دارند و بیشتر اوقات خود را در شبکه های اجتماعی می گذرانند.

۹- ارائه راه حل های پیشنهادی

با جمع آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل آن، تبادل تجربه با همکاران طی تشکیل جلساتی مانند شورای معلمان و انجمن اولیاء ، جلسات مشاوره با دانش آموزان و جمع بندی مطالب به دست آمده برای حل مشکل، راههای مختلفی ارائه گردید که عبارتند از:

اقداماتی که به عهده والدین می باشد:

- افزایش دانش و شناخت والدین از آسیب های فضای مجازی و راهکارهای مراقبت و کنترل فرزندان در فضای مجازی
- آگاهی از راههای دستیابی اولیاء به سایت های اینترنتی استفاده شده از طریق History
- جلوگیری از قرار دادن هر گونه رمز عبور یا قفل گذاری بروی فایل ها و قسمت های دستگاه تلفن همراه در دانش آموزان
- شناسایی دوستان اینترنتی دانش آموزان و اطمینان از سالم بودن آنها
- قرار گرفتن فرزندان در مکان مناسب و در معرض دید والدین در هنگام کار با اینترنت و گوشی تلفن همراه
- حضور دانش آموزان در فضای مجازی زمان بندی شود و ابتدا و انتهای استفاده از فضای مجازی برای او مشخص شود .

- کنترل نامحسوس و غیر مستقیم دانش آموز توسط والدین
- افزایش گفتگو میان اعضای خانواده، بازی و شوخی والدین با فرزندان، ارتباط با اقوام و بستگان.
- پرهیز از رفتارهای نظارتی سختگیرانه و مچ گیری در خصوص فرزندان
- اقداماتی که بر عهده مربیان و معلمان و مشاور می باشد:
- برگزاری جلسات آموزشی و مشاوره برای والدین
- آموزش نحوه صحیح استفاده از فضای مجازی به دانش آموزان در کلاسهای فوق برنامه
- ارائه دلایل روشن و کافی در مورد دلایل عدم بازدید از سایت های غیر اخلاقی برای دانش آموزان
- شناسایی محدوده دوستی و روابط در دنیای مجازی
- معرفی سایت های مفید برای استفاده نوجوانان
- معرفی موتورهای جستجوی مناسب در اینترنت

۱۰- انتخاب راه حل ها بر اساس اولویت اهمیت اجرا

من و همکارم با توجه به یافته های به دست آمده و تحلیل وضعیت موجود، پیشنهادات و راه حل های ارائه شده را با قضاوت ارزشی سنجیده و با توجه به امکان اجرا و اهمیت اجرای آنها، راه حل ها را به ترتیب زیر بر انتخاب کردیم:

۱- آموزش و آگاهی والدین، آموختن نحوه برخورد صحیح والدین در مواردی که خطایی از فرزند آنان در استفاده از اینترنت سر می زند.

- ۲- فرهنگ سازی و ایجاد بستر مناسب برای مواجهه با موقعیت های خاص در دنیای مجازی برای دانش آموزان
 - ۳- هدایت درست و قرار دادن اصولی دانش آموزان در مسیر استفاده از تکنولوژی و ارتباطات جدید توسط معلمان
- اعتبار بخشی به راه حل های انتخابی: (گردآوری شواهد ۲)
- من و همکارم عنوان اقدام پژوهی، نتایج پژوهش انجام شده را با همکاران، مدیر، معاون آموزشگاه مورد بحث قرار دادیم. در این زمینه مدیر مدرسه، معاونت پرورشی، قول همکاری را برای اجرای راه حل های انتخابی دادند. و بنا را بر این گذاشتیم که راه حل ها بر اساس معیارهای زیر به اجرا در آوریم.
- قابل اجرا در مدرسه و منزل باشد.
- زمان و هزینه کافی برای اجرای روشها گرفته شود.
- استفاده از وسایل و ابزارهای الکترونیکی موجود در مدرسه به هنگام نیاز.
- کنترل و نظارت مستمر بر اجرای راه حل ها.

۱۱- نظارت بر اجرای راه حل ها

با والدین ارتباط حضوری و تلفنی در طی هفته برقرار می شود و تغییرات درسی، روحی و اجتماعی دانش آموزان را گزارش می دهند و نسبت به قبل مقایسه میشوند.

جلسه آموزش خانواده با موضوع فضای مجازی و آموزش آنلاین برای والدین پایه هفتم برگزار میگردد.

مدیر مدرسه با همکاری معاون ساعاتی را در بین هفته برای ساعات فوق برنامه و آموزش صحیح در نظر گرفته و هزینه های جاری را تقبل نمودند.

بازه زمانی مشخص برای ارسال تکالیف دانش آموزان به گروههای درسی یا پی وی دبیر درشاد در نظر گرفته شد.

دبیران هر درس به تناسب میزان استفاده و ارتباط مطالب هر درس دانش آموزان را به سمت سایتهای مربوط و مفید علمی سوق می دادند.

برای جلب اطمینان دانش آموزان به آنها فرصت برای ارائه برخورد مناسب در محیط اینترنت داده شد. به عنوان مثال تشویق و ثبت نام دانش آموزان در مسابقات بازی سازی، ساخت پادکست، تولید محتوا و پوستر سازی توسط خانم غیاث آبادی به عنوان معاون فن آوری در بین دانش آموزان.

من نیز به عنوان مشاور مدرسه طی جلساتی دانش آموزانی را که دچار مشکل خاصی در این زمینه بودند فرا خوانده و مشاوره نمودم.

در پایان هر ماه گزارش اجمالی بصورت شفاهی در جلسه شورای دبیران در مورد تغییرات اعمال شده ارائه می شد. کتابهایی مربوط به مسائل مورد نظر برای استفاده والدین و دانش آموزان به آنها معرفی شد. پیگیری غیبت ها، تاخیرات و حضور دانش آموزان در محیط شاد غیر از ساعات درسی و اطلاع رسانی به والدین دانش آموزان توسط خانم غیاث آبادی.

توصیه هایی به والدین

سعی کنیم هرچه زودتر فرهنگ صحیح استفاده از گوشی تلفن همراه و فضای مجازی را به فرزندان خود آموزش دهیم و بستری را فراهم سازیم تا فرزندانمان هرچه زودتر بتوانند از دنیای ارزشمند اینترنت استفاده بهینه کرده و لذت ببرند. به همین منظور به والدین توصیه می شود:

هیچ گاه با فرزندان وارد گود مبارزه نشویم زیرا بازنده ی اصلی این مبارزه بی شک والدین هستند. در صورت استفاده نادرست توسط فرزندان اقدامات زیر انجام شود:

تمام اطلاعات نامناسب بدون اطلاع کاربر در اولین فرصت پاک شود. (از طریق History و (internet option) شواهد و قرائنی ارائه گردد که از موقعیت فرزندانمان در استفاده از فضای مجازی آگاهی داریم.

گفتگوی صمیمانه و هشدار دادن به فرزندان

از کارهای نادرست پرهیز کنیم. مانند ممنوع کردن استفاده از رایانه، تنبیه، تحریک عواطف و ...

۱۲- گردآوری شواهد دو

قدم اول را در بررسی وضعیت جدید در کلاس درس برداشتیم: که معلمان در تدریس هر درس و دادن فعالیت های خارج از کلاس به این نکته توجه می کردند که سایت های مربوط به مطالب مورد نظر را معرفی کنند و در کنار اینترنت به اهمیت کتابها، نشریات و مجلات علمی هم اشاره نمایند که حتما مورد استفاده قرار گیرند. والدین هم آموزش و اطلاعات کافی را در مورد کار با تلفن همراه هوشمند و پیچیدگی های اینترنت فرا گرفتند. آن دسته از والدینی که به خاطر کم بودن سطح تحصیلات توانایی لازم را برای کنترل اینترنتی نداشتند راههای قابل اجرای دیگری را برای کنترل فرزندان خود انتخاب نمودند. از دانش آموزان نظرسنجی در شاد به عمل آمد که زمان مراجعه به اینترنت را مشخص کردند. با بررسی آن معلوم شد که نسبت به قبل بسیار معقولانه تر به چشم می خورد. با صحبت با والدین فهمیدیم که مشاجرات و برخوردهای کلامی بین فرزندان و والدین بسیار کمتر شده و روال عادی انجام تکالیف بچه ها به آرامی در مدرسه و منزل طی می شود. دانش آموزان حالا دیگر با خطرات واقعی دنیای اینترنت آشنا شده و با ماجراهای تلخ واقعی رو به رو شده و بر اعمال خود کنترل بیشتری داشتند و از عواقب روابط و دوستی ها در شبکه های اجتماعی آگاهی پیدا کرده واز آسیبهای ناشی از فضای مجازی به دور می ماندند. همچنین سطح پیشرفت تحصیلی برخی از دانش آموزان هم سیر صعودی داشته و نمرات بالاتری گرفته اند.

۱۳- محدودیت های پژوهش

عدم همکاری بعضی از والدین

عدم دسترسی مسقیم به دانش آموزان به دلیل آموزش مجازی در بستر شاد

۱۴- نتیجه گیری

امروزه در عصر اطلاعات و در مواجهه با جامعه اطلاعاتی ناگزیر به ورود در دهکده جهانی هستیم و برای بقاء و ماندن در بازار رقابت جهانی، توسعه آموزش، پیشرفت سطح رفاه و بهداشت و بطور کلی در همه امور باید به روز باشیم و تن به سیل هجوم تکنولوژی و اینترنت برسییم یکی از حساس ترین عرصه ها که درگیر علم و دانش تکنولوژی جدید است آموزش و پرورش می باشد که عنصر اساسی و حیاتی آن فرزندانمان هستند. شبکه های اجتماعی مجازی، نسل جدیدی از فضای روابط اجتماعی هستند که با این که عمر خیلی زیادی ندارند؛ به خوبی توانسته اند جای خود را در زندگی مردم باز کنند. جوان امروز دیگر محدودیت های گذشته را ندارد و هر لحظه در هر کجا که باشد می تواند با هر نقطه ای از جهان که بخواهد ارتباط برقرار کند. زندگی در محیط های مجازی امری بدیهی به شمار می رود و از شاخصه های پست مدرن این است که براحتی در اختیار افراد با شبکه ها و محیط های مختلف اجتماعی قرار گرفته و این امر به مرور میزان کنترل خانواده ها و مدارس برآمخته های نسل جدید و نیز کیفیت و جهت گیری های آموزشی و تربیتی خانواده ها، مدارس و جامعه را متاثر ساخته است. لذا از جمله مشکلاتی که ممکن است برای دانش آموزان که به عنوان آینده سازان جامعه پیش بیاید افت تحصیلی و کاهش عملکرد آموزشی می باشد.

اگرچه تنها راهکار موجود آموزش و پرورش برای ادامه تحصیل در بین دانش آموزان استفاده از فضای مجازی است. این روش وابستگی آنها به گوشی های تلفن همراه را افزایش میدهد. این وابستگی علاوه بر آسیب های روانی سبب آسیب های جسمی نیز می باشد. تا پیش از آموزش های مجازی در ایام کرونا، عمده والدین و کارشناسان بر استفاده محدود دانش آموزان از گوشی همراه تاکید داشتند. ولی در موقعیت کنونی عکس این مساله اتفاق افتاده است. بنابراین برای پیشگیری از آسیب های اجتماعی در بین دانش آموزان و دور ماندن از مضرات و آسیب های فضای مجازی در ایام کرونا مواردی همچون " انتقال محتوای آموزشی از گوشی به رایانه، لپ تاپ، حفظ ارتباط دانش آموزان با همکلاسی ها و همسن و سال هایشان و فراهم شدن زمینه ارتباط تلفنی فرزندان با دوستان از سوی والدین، مدیریت زمان حضور دانش آموز در فضای مجازی " توصیه میشود. لازم به ذکر است که نفوذ شبکه های اجتماعی مانند فیسبوک، وات ساپ اینستاگرام، تلگرام، در بین گروه سنی دانش آموزان میتواند منجر به آسیب های جدی برای کودکان و نوجوانان آینده ای نه چندان دور را در پی داشته باشد. از سویی دیگر ارتباطات مجازی به کودکان و نوجوانان کمک میکند تا اثرات سوء وضعیت (موقتی) کرونا کم تر شود و آنها را تشویق میمند تا به زندگی روزانه خود ادامه دهند. و لی از سویی دیگر چالش های جدیدی را برای والدین ایجاد میکند. اینکه چگونه از فضای اینترنت استفاده کنیم در حالیکه کم ترین آسیب متوجه فرزندان گردد. بنا براین مواردی همچون " مهارت سواد رسانه ای، شناخت بازی های رایانه ای و روش انتخاب بازی مناسب برای فرزندان، مهارت حفظ حریم خصوصی در فضای مجازی، مهارت استفاده از نرم افزارهای کنترل والدین و مهارت کنترل رژیم مصرف " از جمله مهارتهایی است که والدین در عصر دیجیتال به آن نیاز دارند.

۱۵- پیشنهادات

راهکار های دوری دانش آموزان از فضای مجازی و کاهش آسیب ها:

اولین توصیه گسترش روابط اجتماعی و تقویت این روابط با شیوه های مختلف (برگزاری جلسات، حل مسائل بدون وجود موبایل، خاموشی موبایل در مهمانی ها و صحبت رودرو و حضوری و....) است.

توصیه دیگر آموزش های لازم به خانواده و جوانان به خصوص آشنایی بیشتر والدین به این فضاها و کنار گذاشتن ارتباطات سنتی، راهنمایی و صحبت با فرزندان درخصوص استفاده بهینه از شبکه ها مجازی و برقراری ارتباط محکم و استوار و صمیمی با فرزندان.

تقویت باورهای دینی و اعتقادی خود در بین خانواده، علاقه مند کردن فرزندان به نماز، افزایش حیا، شخصیت دان به آنها، و پرهیز از تحقیر و سرزنش و ...

قراردادن رایانه خانوادگی در محلی که برای همه قابل مشاهده و در دسترس باشد.

پرهیز از نصب بازیهای با محتوای جنایت و کشتار، مسائل غیر اخلاقی، هیجان کاذب، جادو گری، سرقت مساول غیر توحیدی و.....

پر کردن اوقات فراغت فرزندان با ورزش، مهارت آموزی و ... و دوری از ایجاد فرصت بیکاری برای آنان، در این صورت دانش آموزان تا پایان تحصیلات عمومی حداقل سه مهارت شغلی رامی آموزند و همین امر موجب شده تا در آینده بیکار نشوند.

سرمایه گذاری برای اشتغال کودکان در آینده که لازمه تحقق این امر کسب مهارت ها در زمان اوقات فراغت است.

آموزش آسیب ها و تهدید های فضای مجازی به فرزندان برای کمک به استفاده ایمن از اینترنت است تا آنها اطلاعات شخصی خود و خانواده را در اختیار دیگران قرار ندهند.

شناخت والدین از علایم اینترنتی مثل کاهش روابط اجتماعی، عصبانیت و پرخاشگری در زمان قطع اتصال به اینترنت، افت تحصیلی، اختلال در خواب، رفتن به سراغ اینترنت در مواقع تنهایی، عدم تمایل به بیرون رفتن از خانه مشکلات و ناراحتی های جسمانی و عضلانی و ... است که به بچه ها بیاموزند که اگر با مشکلی در فضای مجازی رو به رو شدند با آنها در میان گذاشته و به هیچ عنوان مشکلات را با دوستان آنلاین خود که غریبه اند مطرح نکنند.

غنی سازی برنامه های فراغت دانش آموزان متناسب با شرایط سنی شان که در این خصوص برنامه ریزی آموزش و پرورش را می طلبد که تا با مهیا کردن برنامه های اوقات فراغت متناسب با شرایط سنی، دانش آموزان شور و شوق در آن برنامه حضور یابند و نسبت به دورهم بودن و بالا بردن مشارکت های اجتماعی آنها از حضورشان در فضاهای مجازی کاسته شود.

مراجع

- جعفریان، حمید، (۱۳۹۷)، آسیب شناسی فضای مجازی و خانواده، مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، ش ۴.
- ربیعی، علی؛ محمد زاده، فرشته، (۱۳۹۲)، آسیبهای فضای مجازی، بررسی تاثیرات اینترنت بر انزوای اجتماعی دانشجویان، فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی، سال دوم، شماره ششم، بهار ۹۲، ۴۳-۶۰.
- زنداوایان، احمد؛ حیدری، مریم؛ باقری، ریحانه؛ عطار زاده، فاطمه، (۱۳۹۲)، آسیب های فضای مجازی بین دانش آموزان دختر، مطالعات فرهنگ و ارتباطات.
- شیوندی، کامران؛ رمزی، فریدون، (۱۳۹۹)، هشتمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی مطالعات اجتماعی و فرهنگی.
- فجری، علیرضا؛ فجری، محمد مهدی، (۱۳۹۶)، رهکارهای صیانت از خانواده در برابر آسیب های فضای مجازی، فصلنامه علمی-ترویجی اخلاق، سال هفتم، شماره ۲۸، پیاپی ۵۰.
- فرخی، لیلا، (۱۳۹۵)، نقش خانواده در مهار آسیب های اجتماعی، اولین همکایش ملی آینده پژوهی، علوم انسانی و امنیت اجتماعی.
- کاروانی، عدالطیف؛ آتش افروز، سمیرا، (۱۳۹۴)، بررسی و شناخت رابطه شبکه های اجتماعی و نحوه اوقات فراغت، مجله مدیریت فرهنگی، سال نهم، شماره بیست و نهم.
- مرادی، مهدی؛ برغمندی؛ مهدی، (۱۳۹۴)، بررسی آسیب شناختی فضای مجازی و نقش مدیریتی خانواده بر فرزندان، اولین کنفرانس بین المللی رنانشناسی و علوم تربیتی.
- ناجی، مهدی، حضور بیشتر فرزندان در فضای مجازی در ایام کرونا و لزوم فرهنگ سازی و افزایش سواد رسانه ای، وب سایت خبرگزاری صدا و سیما، سرویس پژوهش.
- نگین، علی اکبری؛ نصیری زندی، زینب، (۱۳۹۸)، پیشرفت های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، سال دوم، شماره ۱۶.